

УДК 001(477)Огієнко:811.161.2«1654/1798»
DOI: 10.32626/2309-7086.2021-18-2.46-54

Світлана Поліщук

ORCID 0000-0002-1325-0143

кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Оксана Горбатюк

ORCID 0000-0002-1506-2664

кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

I. ОГІЄНКО ПРО РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В ЧАСИ «МОСКОВСЬКОЇ ДОБИ» (1654-1798 роки)

Упродовж віків правда про становлення української мови, яка методично і жорстко витіснялася з різноманітних державних і громадських інституцій суворо приховувалась. І ось тепер, в добу духовного і національного відродження, ми маємо все більше можливостей неупереджено і розважливо поміркувати над багатьма сторінками нашої історії, власноручно стерти фальшивий глянecь покладений тоталітарною системою.

У цьому контексті особливе місце посідає сподвижницький труд великого сина українського народу Івана Огієнка з приводу розвитку української літературної мови в найбільш драматичний період існування Української Держави, яким є «Московська доба» (1654-1798 роки).

Автор статті звертає нашу увагу на те, що Іван Огієнко, на основі історичних фактів з посиланням на першоджерела, якими він скористався, детально дослідив і проаналізував становлення української літературної мови. При цьому автор відмічає, що свою історичну працю «Історія української літературної мови» Іван Огієнко розбив на ряд періодів, одним із яких є період становлення української літературної мови в після Переяславський період.

Саме з даного періоду (1654 року) по приєднання України до Москви розвій української літературної мови почав зазнавати утисків, почалося нищення Московію українського слова і української культури. При цьому автор статті, розкриваючи зміст наукової праці Івана Огієнка, звертає нашу увагу на те, що саме в цей період відбувається посилення цензури на українське слово. Особливого утиску зазнала українська мова в часи правління царя Петра I і Катерини II.

Автор статті звертає нашу увагу також на твердження Івана Огієнка про те, що доля української літературної мови почала змінюватися лише у XVIII столітті (вона почала творитися на своїй давній основі).

Загалом автор статті детально проаналізувала і розкрила основні компоненти (складові) цього, без перебільшення, цінного наукового доробку Івана Огієнка, в якому розкрита історична правда щодо становлення і розвитку української літературної мови. А тому, ми вважаємо, що стаття має право на схвалення і може бути опублікована як науково-методична праця.

Ключові слова: мова, становлення, відродження, розвиток, дослідження, нищення, стан, загал, діяльність, розвій, культура.

В історії людської цивілізації нелегко віднайти народ подібний нашому, який, маючи тисячолітню традицію державотворення, збагативши вершини людського поступу самобутньою культурою, протягом століть опіс-

ля був позбавлений права знати правду про себе: хто він, чиїх батьків його діти, що з ними сталося сьогодні, за що боролися і вмирили його мудрі і мужні предки. Так само нелегко віднайти аналогі із мовою, якій би випало пройти такий тернистий, воістину хресний шлях, що судився мові народу українського, зокрема його друкованому слову. Впродовж віків це слово методично й жорстоко витіснялося з різноманітних державних і громадських інституцій, зі школи і науки, церкви й письменства, над ним сміялися і знущалися, його повсюдно забороняли [5, с.7].

Читаючи Огієнкову «Науку про рідномовні обов'язки» ми знаходимо такі слова: «Рідна мова – це найважливіша основа, що на ній зростає духовно й культурно кожний народ. У житті кожного народу, а особливо недержавного, Рідна мова відіграє найголовнішу роль: рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу. Тому зрозуміло, чому всі культурні народи ставляться до своєї рідної мови з найбільшою святістю, з найціннішою опікою. Рідна мова глибоко пересікає наше духовне життя – приватне й державне. Давно вже стверджено, що тільки рідна мова приносить людині найбільше і найглибше особисте щастя, а державі – найсильніший патріотичний характер. Без добре виробленої рідної мови немає всенародної свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідомості нації – немає державності як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення» [7, с.375].

Ці слова свідчать про надзвичайну обдарованість І. Огієнка. Адже так мислити, як мислив І. Огієнко, такими категоріями може людина тільки з надзвичайними розумовими здібностями. І ці здібності проявлялися в ньому через його багатогранну діяльність. Тому недаремно його сучасники називають людиною енциклопедичних знань, праці і обов'язку. Він проявив себе як учений, педагог державний, громадський, церковний і культурний діяч. Він був чудовим мовознавцем і літературознавцем. Крім цього, Іван Огієнко проявив себе і як чудовий перекладач та поет, і як редактор та міністр, і як православний митрополит та історик Української церкви.

У всіх цих сферах своєї діяльності Іван Огієнко працював з повною віддачею. Він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого і важкого життя не полишав сподвижницької діяльності на ниві відродження нації в захисті, а згодом й в утвердженні та розвої рідної мови, культури в цілому [5, с.8].

І ось тепер, в добу духовного й національного відродження ми маємо усі можливості ознайомитися і детально проаналізувати багатющу літературну спадщину цієї великої неординарної людини, вченого світового рівня. За своє життя Іван Огієнко написав зверх тисячі наукових, публіцистичних та художніх праць. І в цьому науковому доробку вагоме місце займають праці, присвячені становленню і розвитку української літературної мови.

Слід відмітити, що проблемі відродження і розвитку української літературної мови на різних етапах становлення української держави приділяли і продовжують приділяти увагу ряд провідних вчених і мислителів. До таких вчених слід віднести: І. Галетовського, А. Радиголовського, М. Смотрицького, Й. Кроковського, П. Могили, Є. Плетенецького, Г. Сквороду, І. Максимовича, І. Котляревського, М. Максимовича, Г. Квітка

Основ'яненка, Т. Шевченка, М. Вовчок, П. Куліша, П. Чубинського, А. Свидницького, М. Драгоманова, П. Мирного, І. Нечуй-Левицького, М. Кропивницького, М. Старицького, Л. Українку, М. Коцюбинського, І. Франка, В. Стефаника, Г. Чуприну, М. Рильського, П. Тичину, М. Бажана, С. Русову, Ю. Яновського, М. Хвильового і ряд інших.

Осібнo викарбовано на сторінках нашої історії немало імен кращих синів і дочок українського народу, зокрема діячів науки, культури, освіти, які, незважаючи на тяжкі випробування долі, весь свій талант, зусилля, а нерідко й життя віддавали на вівтар боротьби за одвічну мрію – здобуття своєї державності. Та замість заслуженого пошанування і доброї пам'яті нащадків імена цих людей багато десятиліть у нас або свідомо замовчувалися, або були позначені ганебним тавром запродавців, відщепенців, зрадників інтересів народу. Серед таких постатей, реабілітованих історією, але ще глибоко непізнаних, не поцінованих в Україні – й ім'я Івана Івановича Огієнка [5, с.8], який здійснив титанічний труд, дослідивши витоки становлення і розвитку української літературної мови в різні періоди становлення Української держави.

Одним із таких найбільш драматичних періодів Української держави був період московського правління, який тривав за історичними даними з 1654 по 1798 рік. Саме цьому періоду, в якому українське слово зазнало найбільших утисків зі сторони Московського самодержавства, Іван Огієнко віддав багато сил для його дослідження. Це він зробив з метою розкриття історичної правди. З цього і випливає актуальність вибраної нами теми написання статті.

Мета і завдання написання. Метою написання статті є дослідження наукового доробку Івана Огієнка, який присвячений становленню української літературної мови в часи наступу московського самодержавства на все українське і, в першу чергу, на мову, яка є душою нації.

Завдання: проаналізувати дослідницьку працю Івана Огієнка щодо становлення і розвитку української літературної мови в період 1654 по 1898 рік який характеризує Московську добу правління.

Результати дослідження. Звертаючись до наукового доробку Івана Огієнка, ми хочемо зауважити, що, незважаючи на тяжкі випробування долі, він весь свій талант, всі свої зусилля віддав на служіння Україні і своєму народу. Про це свідчить його багатющий спадок (бібліографія його наукових, публіцистичних та художніх праць складає понад тисячу одиниць). На жаль, ці праці до недавнього часу були арештовані і вилучені наказом Головліту №1-т від 31 квітня 1974 року. Більше того, було заборонено ім'я Огієнка: згідно з розповсюдженням того ж таки Головліту заборонялося згадувати це ім'я в будь-якому контексті.

І ось тепер, в добу духовного і національного відродження, ми маємо все більше можливостей неупереджено й розважливо поміркувати над багатьма сторінками нашої драматичної історії, власноруч на стерти фальшивий глянець, здавалося б, назавжди покладений на ці сторінки тоталітарною системою. Немало з них нам ще не раз доведеться перечитувати, переосмислювати заново, ретельно відбираючи зерна правди історичної справедливості й істинної науковості від рясної полови всіляких вигадок, перекручень огульних звинувачень, змішаних на ідеологічній заангажованості політичних спекуляцій та антинаукових теоріях [5, с.8].

Слід відмітити, що з часу здобуття Україною державної Незалежності (24 серпня 1991 року) пройшли великі зміни в сторінках нашої історії, проходить переосмислення історичної правди. Повертається чесне ім'я багатьох українських синів і дочок, які були лихословлені за істину, яку вони обстоювали, не дивлячись на утиски, репресії, фізичне знищення. Серед них такі відомі імена, як: Б. Лепкий, В. Винниченко, Д. Донцов, С. Єфремов, В. Кубійович, А. Любченко, Є. Маланюк, М. Хвильовий, С. Черкасенко і ряд інших. Повернулася також чисте й чесне ім'я Івана Огієнка.

Починає повертатися до читацького загалу багатюща наукова і просвітницька спадщина вченого. Це сприяє тому, що ряд сучасних провідних вітчизняних вчених здійснюють фундаментальні дослідження його праць, оскільки вивчення досвіду становлення і розвитку української літературної мови, діяльності й педагогічної творчості великих українських просвітителів, одним з яких був Іван Огієнко, сприятиме духовному збагаченню українського народу і усвідомленню студентами, викладачами ролі вчителя у суспільстві, формуванню переконання в тому, що український вчитель (педагог) був, є і завжди буде носієм, будителем духовності свого народу. Тому не даремно на сьогоднішній день багато науково-педагогічних працівників приділяють досить багато уваги літературній і науковій спадщині І. Огієнка, досліджуючи і переосмислюючи її цінність у виявленні історичної правди. Опанування майбутніми вчителями (педагогами) української педагогічної культури є неможливим без ознайомлення з педагогічною творчістю видатних українських просвітителів, багатовіковим досвідом національної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на великий інтерес до наукового доробку Івана Огієнка, в останні роки з'являються окремими виданнями твори ряду провідних вітчизняних вчених-педагогів присвячених його життю і творчій діяльності; видаються збірки праць, у педагогічних журналах друкуються статті. Так, у 2007 році, масовим тиражом вийшла у світ хрестоматія «Історія української школи і педагогіки» за редакцією академіка В. Кременя, в якій приділяється велика увага творчій і науковій діяльності Івана Огієнка.

Що стосується питання дослідження Іваном Огієнком становлення і розвитку української літературної мови, то ми можемо відмітити, що це є фундаментальні дослідження. Всі вони побудовані на історичних фактах з посиланнями на першоджерела, якими він скористався. Свою історичну працю «Історія української літературної мови» він розбив на ряд періодів, одним із яких і період становлення української літературної мови в після Переяславський період (1654-1798 роки) – період, як його назвав Іван Огієнко, «Московської доби».

Що стосується даного періоду, то Іван Огієнко відмічає, що вже, починаючи з 1654 року, по приєднанні України до Москви, розвій української літературної мови ставав на зовсім іншу путь. Він звертає нашу увагу на поступовість нищення Москвою українського слова. Спочатку, ніби нічого не змінилося й творення української культури йшло так само, як ішло воно за польської доби, і то головню в двох тодішніх культурних центрах: Києві й Чернігові. Українські письменники, як то було й перед тим, пишуть або Новою українською літературною мовою, або мовою слав'яноруською, а

також і по польському. Але вже починаючи з 1654 року (коли Київ з лівобережжям остаточно відійшли під Москву) соборність українського народу і його мови почали занепадати: на сході розпочався сильний московський вплив, а на заході – польський. Іван Огієнко, досліджуючи період Московської доби, відмічає, що занепаду української мови ви у цей час посприяла сорокалітня війна в Україні, українську державність руйнували поляки, татари, турки, москалі. В результаті цього Правобережжя України перетворилося в справжню пустелю [5, с.115].

А вже з 1711 року цар Петро I почав страшно мстити за повстання Орлика. Щоб хоч якось уникнути цих утисків, український народ змушений був перебігати з правобережжя на лівобережжя і навпаки. Усі ці переселення вплинули на стан української мови, в результаті чого творилася більш-менш однакова всеукраїнська східна мова.

За словами Івана Огієнка, доля української літературної мови основно змінюється в XVIII столітті. Творення нової української літературної мови стало тепер знову на іншу путь: вона творилася на своїй давній основі. Тобто, утворення української літературної мови в XVIII столітті, підкреслює Іван Огієнко, цілком збігається з таким же процесом створення нової літературної мови в Росії: там вона також творилася на стародавній основі.

Напереді творення славенорської мови, за твердженням І. Огієнка, стала Київська академія. Саме тут у XVIII столітті виробилася наука про три мовні стилі: високий, звичайний і низький. Високий стиль – це «славенороська» мова, якою пишуться всі поважні твори; низький стиль – чи «подлий» – це мова народна, якою можна писати тільки речі не поважні (інтермедії, інтерлюдія і тому подібне).

Слід відмітити, що довга низка українських письменників і вчених даного періоду пишуть, власне, цією вищезгаданою з народних нових елементів славенорською мовою «високого стилю»: Іван Максимович, Степан Яворенко-Яворський, Гавриїл Гоужинський, Феофан Прокопович, Варлам Лашевський, Георгій Кониський і багато інших.

Цією ж мовою, відмічає І. Огієнко, писав і вихованець Київської академії Г. Сковорода, хоча, застосовуючи славенорську мову, він вживав «багатенько й живих народних елементів». Це була звичайна мова, що поволі ставала науковою мовою. Такою ж мовою, але ще чистішою від живих елементів, писав і одноліток Г. Сковороди, полтавець, славний ідеолог українського аскетизму П. Величковський, твори якого знайшли велике захоплення в Росії. Тією ж мовою писана славна патріотична «Історія Русів» невідомого автора.

Особливого значення в творенні славенорської літературної мови І. Огієнко надавав Київській Академії. За його словами, вона в Україні грає першу роль. Це була вища світська всеславна школа, в якій навчалось 1000-2000 студентів і тому вплив її був величезний. Але переслідуючи мазепенців, Петро I узався й за академію; так року 1709-го він вигнав з неї усіх, що приїхали з-під Польщі, цебто західних Українців. А року 1710-го Петро I перетворив Київську академію, що досі була вищою світською школою, в класову Духовну академію. Це був сильний удар по українській освіті, а з тим і по українській мові, бо наше юнацтво стало шукати собі іншої, таки світської школи. А коли року 1755-го заснований був у Москві університет, масово потяглося туди [5, с.118].

Крім вищесказаного І. Огієнко звертає нашу увагу на ще одну велику зміну стародавньої кирилівської азбуки – на так звану «гражданку». Це нове письмо відразу поширилося серед усіх слов'янських народів. Слід відмітити, що запровадження нового письма не було на користь українській мові.

Розкриваючи історичні аспекти щодо стану української літературної мови в період Московської доби, І. Огієнко зосереджує увагу на посиленні цензури на українське слово. Зокрема він пише, що українські книжки сунули на Москву ще з XVI-го віку, і там викликали захоплення серед читачів. Але московська духовна влада здавна не прихильно поставилася супроти них, бо українська церковна ідеологія була протилежна московській. І московська церковна влада стала забороняти українські книжки, як це було року 1627-го, а року 1672-го вже й світська влада приказала по-віддавати їй всі українські книжки для спалення [5, с.119]. Проте в Україні, підкреслює І. Огієнко, на все це великої уваги спочатку не звертали й культура творилася по-своєму, хоч літературна мова пішла вже новим річищем. Про це свідчить той факт, що вже починаючи 1708 року по «зраді» Мазепи Петро I виявив нечувану «жесточ», щоб приголомшити всякі найменші самостійницький прояви в Україні. Особливо муляна йому очі українська літературна мова, що все таки була окрема від мови російської, і 5 жовтня 1720-го року Петро I видав свого жорстокого наказу: «В Києво-Печерській і Черниговській типографіях вновь книг никаких, кроме церковных прежних изданий, не печатать, да и оныя церковныя книги, для совершеннаго согласія с великороссійскими такими ж церковными книгами, сравнивать прежде печати, дабы никакой розни и особливаго наречія во оных не было других. других же никаких книг ни прежних, ни новых изданий не объявлять объ оных в Духовной Коллегіи и не брать оной позволенія, не печатать, дабы не могло в таких книгах никакой Церкви Восточной противности и с великороссійскою печатію несогласія произойти» [5, с.120].

За словами І. Огієнка, це був найпотішій наказ проти української культури і української літературної мови, який тільки коли видавала Москва, – в ньому аж два рази вжити суворе: «Книг никаких не печатать», а про українську мову наказано: «Дабы особливаго наречія не было». Перед цим наказом – ніщо пізніший Валуєвський наказ 1863-го року та наказ 1876-го року. Це була найбрудніша цензура, яку знав коли світ, – це свідомий явний приказ знищити українську літературну мову й українську культуру, і то від царя, що пишався запровадженням до себе європейської культури. І далі аж до кінця XVIII-го століття поки не збувся цей наказ, ані одна книжка українською мовою вже світу не побачила... Ширилася українська рукописна книга [5, с.120-121].

Підтвердженням цьому є той факт, що 1726-го року, за дослідженнями Івана Огієнка, Київський митрополит Йосаф Кроковський склав був Акафіста святій Варварі, склав, звичайно, своєю тодішньою літературною мовою і просив Москву дозволу видати цього Акафіста. Москва, звичайно, дозвіл дала, але при цьому поставила умову, щоб Акафіста було видано «на великороссійском наречіи». І саме так було його видано, так він читається і сьогодні по українських церквах.

Крім всього вищесказаного, вчений відмічає, що 1769-го року Києво-Печерська Лавра розробила народного Букваря, видрукувала його на пробу і

відправила його в Московський св. Синод з проханням дозволити з того примірника друкувати Букваря. Архімандрит Лаври Зосим вияснював, відмічає Іван Огієнко, що «томошний (український) і заграничний благочестивий народ как прежде никогда своих детей по новонапечатанному Московской типографіи Букварям не обучал». Через це «в розсудженіи народної надобности» Лаври й просила дозволу випустити свого Букваря [5, с. 121].

Результат, при цьому, був очікуваний, вірніше прогнозований – синод Лаври рішуче відмовив, суворо наказавши поступати «по силе посланных указов, и впредь таковых представлений не читать ...».

Притіснення української мови в часи «Московської доби 1654-1798 років» сприяло, на наш погляд тому, що українська старшина тогочасного періоду (яка повинна була б відстоювати права і незалежність Української держави) перетворилася на панство чи дворянство, що так пильно, за словами вченого, робив гетьман Мазепа. Ця старшина зовсім відірвалася від свого народу. І український народ позостався сиротою, встав «мужиком», а українська мова – «мужицькою мовою». І це (за словами Івана Огієнка) було справді так: на Правобережжі, що року 1667-го знову відійшла до Польщі, вся українська інтелігенція попольшилася і покатоличилася, а на Лівобережжі – помосковщилася. Позостався сам простий народ, темний «мужик», що відданий був у кріпацтві панам по обох боках Дніпра.

Народ говорив тільки «мужичою» мовою, від якої з погордою всі відверталися. Навіть простому народові доводилось сильно терпіти за незнання московської мови. Так «Історія Русів» розповідає, що за час Пруської війни 1755-го року, де українці у великому числі брали участь, московські начальники, «считаая украинцев на ряду лопарів і камчадалів, вгоняли в чахотки ілі Іпохондрії за одно своє наречіє, і что они не скоро понимали выговаривать тогдашнія преізящія реченія: намнясь і намедні, і придомков їх – ушь і кабишь» [5, с. 121].

Висновки. Проаналізувавши дослідження, зроблені Іваном Огієнко щодо розвитку української літературної мови в часи «Московської доби 1654-1798 років», ми можемо зробити наступні висновки:

- українська мова методично й жорстоко витіснялась з різноманітних державних і громадських інституцій, зі школи і науки, церкви й письменництва, з неї знущалися, її повсюдно забороняли;
- нищенню української мови в даний період посприяла 40-літня війна в Україні (Українську державність руйнували поляки, татари, турки, москалі);
- доля української літературної мови стала мінятися лише у XVIII столітті (вона почала творитися на своїй давній основі). Інститутом творення української літературної мови стала Київська академія. Але навіть і в цей час українська мова зазнавала утисків зі сторони цензури, яка цілком підпорядковувалася Москві;
- дослідження, зроблені Іваном Огієнко, відкрили важливу сторінку історичної правди відносно історії становлення української літературної мови в період повної підпорядкованості України Московському царату, якими є 1654-1798 роки.

Список використаних джерел літератури:

1. Лларіон. Бог і світ. Читанка для молоді недільних і українських шкіл та родин. Вінніпег, 1964. 72 с.
2. Лларіон. Книга нашого буття на чужині / Бережимо все своє рідне! Ідеологічно-історичні нариси. Вінніпег: Українське наукове Богословське Товариство, 1956. 167 с.
3. Лларіон. Українська культура і наша церква. Ідеологія Української Православної Церкви. Життєпис / Накладом Товариства «Волинь». Вінніпег, 1991. 84 с.
4. Кучинська І.О. Духовні джерела Івана Огієнка: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. 88 с.
5. Огієнко І.І. (Митрополит Лларіон) Історія української літературної мови. Київ: Либідь, 1995. 294 с.
6. Огієнко І.І. Наука про рідномовні обов'язки. Жовква, 1936. 72 с.
7. Українська література XI-XVIII ст.: хрестоматія: навчальний посібник. Київ: Академія, 2011. 688 с.

References:

1. Ilarion. Boh i svit. Chytanka dlia molodi nedilnykh i ukrainskykh shkil ta rodyn. Vinnipeg, 1964. 72 s.
2. Ilarion. Knyha nashoho buttia na chuzhyni / Berezhimo vse svoje ridne! Ideolohichno-istorychni narysy. Vinnipeg: Ukrainske naukove Bohoslovske Tovarystvo, 1956. 167 s.
3. Ilarion. Ukrainska kultura i nasha tserkva. Ideolohiia Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Zhyttiepys / Nakladom Tovarystva «Volyn». Vinnipeg, 1991. 84 s.
4. Kuchynska I.O. Dukhovni dzherela Ivana Ohiiienka. navchalnyi posibnyk. Kamianets-Podilskyi: Abetka-NOVA, 2004. 88 s.
5. Ohiienko I.I. (Mytropolyt Ilarion). Istoriia ukrainskogo literaturnoi mowy/ Kyiv: Lebid, 1995. 295 s.
6. Ohiienko I.I. Nauka pro ridnomovni oboviazky. Zhovkva, 1936. 72 s.
7. Ukrainska literatura XI-XVIII st.: chrestomatiiia: nawchalnyi posibnyk. Kyiv: Akademiia, 2011. 688 s.

Over the centuries, the truth about the formation of the Ukrainian language, which was methodically and severely supplanted from various state and public institutions, was strictly concealed. And now, in the age of spiritual and national revival, we have more and more opportunities to reflect impartially and prudently on many pages of our history, to erase the false luster imposed by the totalitarian system.

In this context, a special place is occupied by the collaborative work of the great son of the Ukrainian people Ivan Ohiienko on the development of the Ukrainian literary language in the most dramatic period of the Ukrainian State, which is the «Moscow Age» (1654-1798).

Based on this, we can say with confidence that the topic of the article raised by the author is quite relevant.

The author of our article draws our attention to the fact that Ivan Ohiienko, on the basis of historical facts with reference to primary sources, which he used, researched in detail and analyzed the formation of the Ukrainian literary language. The author notes that his historical work «History of the Ukrainian literary language» Ivan Ohiienko divided into a number of periods, one of which is the period of formation of the Ukrainian literary language in the post-Pereyaslav period.

It was from this period (1654) after the accession of Ukraine to Moscow that the development of the Ukrainian literary language began to be oppressed, and Moscow began to destroy the Ukrainian word and Ukrainian culture. At the same time, the author of the article, revealing the content of Ivan Ohienko's scientific work, draws our attention to the fact that it is during this period that censorship of the Ukrainian word is intensifying. The Ukrainian language was especially oppressed during the reigns of Tsar Peter I and Catherine II.

The author of the article also draws our attention to the statement of Ivan Ohienko that the fate of the Ukrainian literary language began to change only in the XVIII century (it began to be created on its ancient basis).

In general, the author of the article analyzed in detail and revealed the main components (components) of this, without exaggeration, valuable scientific work of Ivan Ohienko, which reveals the historical truth about the formation and development of the Ukrainian literary language. Therefore, we believe that the article has the right to be approved and can be published as a scientific and methodological work.

Key words: language, formation, revival, development, research, destruction, state, general, activity, development, culture.

Отримано: 29.10.2021 р.

УДК 001(477)Огієнко:[811+17.023.36]

DOI: 10.32626/2309-7086.2021-18-2.54-60

Зореслава Шевчук

ORCID 0000-0002-9309-5517

кандидат філологічних наук, старший викладач

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ТРИХОТОМІЇ МОВА-НАРОД-КУЛЬТУРА В ПРАЦЯХ ІВАНА ОГІЄНКА

Стаття присвячена з'ясуванню особливостей лінгвокультурологічних поглядів Івана Огієнка в аспекті аналізу понять **МОВА-НАРОД-КУЛЬТУРА**. Зокрема, увагу акцентовано на осмисленні і вираженні мовної семантики лексем-асоціативів, що формують оцінний складник аналізованих понять.

Ключові слова: Іван Огієнко, лінгвокультурологічний аспект, мова, культура, народ, нація, мовна свідомість.

Науковий доробок Івана Огієнка становить величезну цінність для дослідників історії української мови, її культури, взаємозв'язків з історією народу. М. Тимошик назвав відомого дослідника мови й мовознавця «невтомним сівачем на українознавчій ниві» [8] не випадково, адже його природжений хист педагога, ученого, державного громадського й культурного діяча, талант перекладача й оратора сприяли відродженню української нації.

Огієнко зробив чи не найвагоміший внесок у розвиток кожної сфери суспільства: від освітньої до релігійної. «Він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого й важкого життя не по-